

”Joku porukka tekee jotain päätöksiä tuolla jossain” – tutkimus laman jälkeen varttuneen nuorison politiikkakäsityksistä

VESA KOSKIMAA

ABSTRACT:
”Some people are making some kinds of decisions somewhere” an investigation into perceptions of politics among post-depression youth in Finland

There is a widespread understanding that younger generations in the developed West are turning their backs on traditional methods of political participation. The phenomenon has been widely recognized and the explanations for its occurrence have been various. It seems, however, that the given explanations have something in common, namely, the idea that political culture has changed. And, as the generational argument suggests, this change has produced a new political generation which sees politics from a wholly different perspective. In this article a qualitatively oriented approach is used to describe what young people actually mean when they think about politics. Then, by comparing our results with results from similar studies from some 25 years ago, it is concluded that, paradoxically, the basic perceptions of politics among the Finnish youth have not changed in any dramatic way. Even today, the young people still tend to think about politics in a highly formal, consensual and distant manner. Therefore, it seems – based on these quite general comparisons – that the new political generation is yet to emerge.

Nuorten muuttuva politiikkasuhde

Nuorten yhteiskunnallinen toimeliaisuus on politiikkaa seuraavien ikuinen suosikkiaihe. Vielä 1970-luvulla nuoria saatettiin soimata jopa liiallisesta aktiivisuudesta, mutta viimeistään 1990-luvulle tultaessa oli keskeiseksi huolenaiheeksi vakiintunut nuorten ”depolitisoituminen” (Paakkunainen 1993, 35). Syy tähän löytynee suomalaisten vaaliosallistumisessa tapahtuneista muutoksista. Vaikka äänestysaktiivisuus on koko väestössä laskenut jo useamman vuosikymmenen ajan, on halu osallistua poliittisesti vähentynyt eniten nuorten ikäryhmissä¹ (Martikainen & Wass 2002, 17; Borg 1996, 173). Nuorten on sanottu vieraantuneen puolue- ja vaalikeskeisestä politiikasta (Hellsten & Martikainen 2002), eikä kyseessä ole pelkästään Suomea koskettava ilmiö,

vaan politiikka näyttää muuttuneen yhä selkeämmin vanhempien ihmisten asiaksi lähes kaikissa kehittyneissä teollisuusmaissa (Wattenberg 2007, 1–2).

Aikaisemmin uskottiin niin kutsutun elinkaari-mallin mukaisesti, että nuoret aktivoituvat ikään-tyessään (Milbrathia 1965 mukailien Wass 2007a, 1). Kuluneen vuosikymmenen aikana on kuitenkin löydetty vahvaa evidenssiä tukemaan ajatusta, min-
kä mukaan kansalaisten osallistumisasteessa on myös aitoja sukupolvi-kohtaisia eroja (Wass 2006, 33–35). Andre Blais kollegoineen kiteytti perusongelman osuvasti: ”Äänestävätkö nykynuoret epäto-
dennäköisemmin, koska he sattuvat olemaan nuoria – mikä implikoi sitä, että heidän todennäköisyytensä osallistua äänestyksiin kasvaa iän myötä – vai sen vuoksi, että he kuuluvat sukupolveen, jolle äänestäminen on vähemmän mielekästä – mikä implikoi

sitä, että heidän todennäköisyytensä äänestää tulee jatkossakin pysymään alhaisemmalla tasolla kuin edeltävien sukupolvien vastaava?” Blaisin ym. empiiriset tutkimukset osoittivat, että elinkaarivaikutusten rinnalla kanadalaisten äänestysaktiivisuuden kehityksen taustalla voitiin havaita myös selkeä sukupolviero (Blais ym. 2004, 221, 234, ks. myös esim. Lyons & Alexander 2000 ja Franklin ym. 2004). Myöhemmin Hanna Wass (2008, 41–42) on osoittanut, että sama pätee Suomessakin.

Toisin sanoen nykynuoret osallistuvat perinteiseen politiikkaan harvemmin, ja koska ikääntyminen ei korjaa eroa, on loogisena seurauksena – *ceteris paribus* – se, että tulevaisuudessa äänestysprosentti tulee laskemaan entisestään. Tästä syystä sukupolvi-kehitystä on pidetty länsimaisen vaalidemokratian kannalta huolestuttavana.

Sukupolvien välisiä poliittisuuseroja on selitetty monella tavalla. Erään näkemyksen mukaan nuoret eivät ole passivoituneet, vaan he ovat muuttaneet osallistumistapojaan. Koska puoluekeskeinen poliittinen järjestelmä ei ole tehokas foorumi ”uusien ongelmien” (esim. ilmastonmuutos) hoitamiseen, ovat nuoret alkaneet toimia muilla tavoin, kuten kulutustottumuksiaan muuttamalla, mieltä osoittamalla tai toimimalla erilaisissa järjestöissä. Kehityksen myötä politiikka on yksilöllistynyt ja sen perinteisen kollektiivinen perusluonne on menettänyt merkitystään (Hellsten 2003, 62–63).

Toisen yleisen käsityksen mukaan syy nuorten politiikasta vieraantumiseen löytyy joukkotiedotuksen muutoksesta. Mediatarjonnan lisääntyminen ja monipuolistuminen antaa politiikasta kiinnostuneille entistä paremmat mahdollisuudet seurata politiikkaa, mutta samalla se tarjoaa kiinnostumattomille paremmat mahdollisuudet välttää politiikkaa käsittelevät tietovirrat (Prior 2005, 577). Martin Wattenberg (2007, 2–4) onkin todennut, että nyky maailmassa todennäköisyys sille, että nuori sattuisi ”törmäämään” politiikkaan mediasisältöjä seurattaessaan on vähäinen. Henry Milnerkin (2010, 51) on huomauttanut, että jo television vakiintuminen keskeiseksi mediaksi vei pohjaa perhepiirin käytäntöjen kautta tapahtuvalta sosialisatiolta, kun iltautiset korvasivat aamulehden. Näihin verrattuna hyvin yksilökeskeinen internetissä tapahtuva mediakulutus jättää kuitenkin vielä vähemmän tilaa politiikasta oppimiselle.

Sukupolvierojen syitä on etsitty myös politiikasta itsestään. Hanna Wass (2008, 42–43) on nostanut

esille kaksi ”tarjontapuolen” tekijää. Vaalit ovat hänen mukaansa muuttuneet 1990-luvulla ”vähemmän jännittäviksi”, ja eduskunnan merkitys on vähentynyt muun muassa EU:n roolin kasvamisen ja globalisaation seurauksena. Wass onkin päättellyt Franklinin (2004, 43) logiikkaa seuraten, että koska äänestäminen on tapa joka opitaan, jättää ensimmäisissä vaaleissa hankittu kokemus jälkensä myös myöhemmin elämässä tapahtuvaan vaalitoimintaan. Kärjistäen: vähämerkityksiseltä tuntuvaan instituution valintaan liittyvät tylsät vaalit ovat jättäneet muistijäljen, joka ei myöhemminkään motivoi osallistumaan. Lisäksi eroja on selitetty myös äänestämiseen liittyvän velvollisuusnormien heikentymisellä (Borg 1996, 208) ja yhteiskunnallisten avainkokemusten puuttumisella (tarkempi erittely ks. Wass 2007b, 124–125).

Selityksiä näyttää ainakin jossain määrin yhdistävän ajatus poliittisen kulttuurin² muutoksesta, joka heijastuu nykysukupolven yhteiskunnalliseen toimeliaisuuteen. Ikään kuin nykynuoret hahmottaisivat politiikan perustavanlaatuisesti eri tavalla kuin heidän vanhempansa ja siitä syystä jättäytyisivät yhä useammin sen ulkopuolelle.

Tämä *hypoteesi* muodostaa tämän tutkimuksen perustan. Tutkimuksessa pyritään laajan laadulliseen aineiston kautta 1) kuvaamaan laman jälkeen vartuneiden (synt. 1990-alussa) nykynuorten poliittinen ”yleissielunmaisema”. Lisäksi ”yleissielunmaisemaa” 2) verrataan noin 30 vuotta sitten tehtyihin nuorten politiikkakäsityksiä koskeviin havaintoihin ja vertailun kautta pyritään selvittämään, 3) näkykö sukupolvitutkijoiden esittämä ajatus ”yksilöllisen valinnan sukupolvesta” myös politiikkaa koskevissa yleiskäsityksissä. Lopuksi 4) pohditaan voisiko mahdollisista eroista löytyä vihjeitä sukupolvimysterin ratkaisuun.

Artikkeli jäsentyy seuraavanlaisesti. Aluksi luodaan empiiriselle analyysille konteksti määrittelemällä sukupolven käsite ja tarkastelemalla suomalaisen poliittisen kulttuurin muutosta sekä sukupolvikäsitteitä, joita sen perusteella on määritelty. Tämän jälkeen esitellään tutkimuksen primääriaineisto sekä ne näkökulmarajaukset ja tekniikat, joita sen analysoimisessa on hyödynnetty. Seuraavaksi esitetään ne keskeiset empiiriset havainnot, jotka aineistosta nostettiin esille; viidennessä luvussa niitä verrataan ylijajallisesti. Viimeisessä luvussa esitetään tutkimuksen keskeiset johtopäätökset.

Poliittisen kulttuurin muutos ja poliittiset sukupolvet Suomessa

Karl Mannheimin (1952 [1927]) sukupolviteoria, käsitejärjestelmä, johon yleisimmin viitataan sukupolvista puhuttaessa, rakentuu ikäluokan muodostamalle perustalle. Vain samassa elämänvaiheessa olevat voivat saavuttaa yhtäläisen omakohtaisten kokemusten horisontin. Samaan ikäluokkaan kuuluminen on kuitenkin vain välttämätön ehto. Sukupolvi tarvitsee myös yhteisen avainkokemuksen. Esimerkiksi sota, köyhyys, lama tai nousukausi voi luoda ikäpolvelle yhteisen kokemuksellisen taustan, mitä vasten yhteiskunnalliset asiat saattavat hahmotua uudella tavalla. Mutta avainkokemuksellinenaan ikäluokka ei välttämättä ole aktiivinen sukupolvi. Asiaa havainnollistaakseen Mannheim vertasi sukupolvea yhteiskuntaluokkaan. Niitä yhdistää sijainti tai asema (location) jossain tietyissä sosio-historiallisissa olosuhteissa, mutta sen ei tarvitse olla tietoinen: henkilö saattaa kuulua yhteiskuntaluokkaan tiedostamatta sitä itse. Tämän vuoksi puhutaankin sukupolviasemasta, jota voidaan ajatella passiivisena, potentiaalisena sukupolvena. Vasta sukupolven aktivoituessa potentiaali kehittyy käytännölliseksi sosiaalisesti toiminnaksi³ (Mannheim 1952 [1927], 286–304).

Suomalainen yhteiskunta muuttui 1900-luvun jälkipuoliskolla huomasti. Muutosten kautta on määritelty erilaisia sukupolvia, joiden sisällöistä tai kestoista ei kuitenkaan näyttäisi olevan yksimielisyyttä. Lopputulos tuntuu eniten riippuvan siitä, minkälaisia asioita sukupolvia määriteltessä on pidetty tärkeinä.⁴ Semi Purhonen (2007, 15) onkin todennut, että sukupolvitutkijat ovat varsin yksimielisiä sukupolvi-käsitteen sekavuudesta. Purhosen mukaan tämä johtuu käsitteen monimerkityksellisyydestä, useista käyttöyhteyksistä ja myös siitä, että sitä käytetään yleisesti myös arkikielessä. Tässä lyhyehkössä tarkastelussa ei eritellä käsitteeseen liittyviä näkökulmaeroja (niistä kiinnostuneet, ks. Purhonen 2007), vaan kuvaillaan Suomen poliittisen kulttuurin makrotrendejä, joita Hoikkalan ja Pajun (2002, 15) terminologian mukaan voitaisiin nimittää sukupolvitarkastelun yhteiskunnalliseksi ”olosuhteiksi” tai ”elinoloiksi” tai Nousiaisen (1983, 8) käyttämän ilmaisun mukaisesti ”poliittiseksi ilmastoksi”, joka asettaa rajat poliittiselle toiminnalle. Mannheim itse yhdisti sukupolvitietoisuuden vahvasti juuri poliittiseen orientaatioon (Toivonen 2003, 109).

Tunnetuimman suomalaisia kuvaavan sukupolvijaottelun on esittänyt J.P. Roos teoksessaan *Suomalainen elämä* (1987). Tämän tutkimuksen vertailuaineisto on kerätty vuonna 1982. Tästä syystä Roosin sukupolvista ainoastaan viimeinen, ”lähiöiden sukupolvi”, joka syntyi 1950-luvulla, on tämän tutkimuksen kannalta relevantti.⁵ Tosin senkään osalta ei ole ollut syytä paneutua 1950-luvun tapahtumiin, sillä maailmankatsomuksellisesti aktiivisin ikävaihe ihmisen elämässä alkaa vasta ”hieman alle tai vähän yli” 17-vuotiaana. Vasta tuolloin ihminen kykenee kohtaamaan maailman ”nykyisyydessä” (present) eli kokeminen tapahtuu suoraan, eikä vanhempien tai opettajien välittämänä⁶ (Mannheim 1952 [1927], 300). Vertailututkimukseen osallistuneet nuoret (20–30-vuotiaat) olivat syntyneet vuosien 1951 ja 1962 välillä, mutta mannheimilaisesti ajatellen kypsän iän he saavuttivat vasta 1960- ja 1970-luvulla.

Allardt (1981, 270) mukaan yhteiskunnallinen ilmapiiri muuttui olennaisesti 1960-luvulla, ja sitä onkin usein pidetty sukupolvia erottavana vuosikymmenenä. Pesonen ja Sänkiäho (1979, 5–6, 13) ovat erottaneet 1960- ja 1970-luvun yhteiskunnallista oloista kaksi eri suuntiin vetänyttä yhteiskunnallista tendenssiä. 1960-luku muistetaan ennen kaikkea poliittisen osallistumisen huippukautena. Osallistumisaktiivisuus eduskuntavaaleissa nousi reilusti yli 80 prosenttiin, puoluepolitisoituminen oli voimakasta monilla tasoilla (se levisi valtion ja kunnallishallintoon sekä opiskelijaelämään), lähidemokraattisia ihanteita syntyi (esim. työpaikkademokratia) ja nuorisoradikalismi jylläsi.⁷ Myös joukkotiedotuskompleksi, erityisesti televisio, kasvoi nopeasti. Yhteiskunnassa kehittyi kuitenkin toisenkin suuntaisia tendenssejä. 1970-luvulla työnjako, erikoistuminen ja byrokraatisoituminen lisääntyivät ja ne ammattimaistivat järjestö- ja puolue-elämää – kuten 1960-luvun lopulla synnytetty puoluetukijärjestelmäkin. Myös Urho Kekkosen henkilöitynyt presidenttiys oli voimakkaasti esillä. 1970-luvulla keskeiset poliittiset instituutiot (presidentti, hallitus, puolueet, eduskunta ja etujärjestöt) etabloituivat (Pesonen & Sänkiäho 1979, 5–6, 13).

Nousiaisenkin (1998, 23–25, 29 ja 1983, 6, 13) havainnot tukevat ristikkäisten tendenssien olemassaoloa. 1960-luvulla kansalaisten asennoituminen suomalaisen yhteiskunnan vanhaan ja perinteiseen kaksijakoiseen auktoriteettirakenteeseen (vahva ja persoonallinen etäisaukriteetti, kollektiivinen mut-

ta persoonaton byrokraatia) alkoi muuttua. Alamaiskulttuuri antoi periksi kansalaisuuden suuntaan, ja esimerkiksi 1960-luvun lopulla monet lähtivät seuraamaan ”demagogisia johtajia, jotka haastoivat kaikki vanhat auktoriteetit ja uudistivat yhteiskuntaa uskoen politiikan kaikkivoipaisuuteen”. 1970-luvun kuluessa tapahtui kuitenkin suuri muutos yhteiskunnallisessa keskustelussa. 1960-luvun jälkipuoliskon ideologisista äänenpainoin käyty kamppailu yhteiskunnan ongelmista vaihtui 1980-luvulle tultaessa kylmänviileään analysointiin. Jo 1960-luvulta lähtien poliittinen eliitti pyrki luomaan konsensuksen, minkä tarkoituksena oli ylittää yhteiskunnassa vallinneet mielipide-erot⁸ ja siirtää ne käytännöllisempien päämäärien edestä taka-alalle. Viimeistään 1970- ja 1980-lukujen taitteessa kansalaiset alkoivat osoittaa selkeitä poliittista vetäytymisen merkkejä.

Jo vuonna 1982 tiedettiin hyvin, että nuorten vaaliosallistuminen oli iäkkäämpään väestöön verrattuna selvästi alhaisempaa. Allardt (1981, 271) on todennut, että 1980-luvun taitteessa ”kulttuuripalstoilla” esiintyi paljon keskustelua, missä nuoria soitettiin yhteiskunnallisista asioista kiinnostumattomuudesta ja passiivisuudesta. Koska vähittäistä parantumista oli kuitenkin tapahtunut, kuvasivat Martikainen ja Yrjönen (1984, 11–21) tilannetta ”vakiintumattomaksi ja tietystä murrosvaiheesta olevaksi”. Ajan yleistä ilmapiiriä he kuvasivat politiikan vastaiseksi, vaikka vuoden 1982 poikkeuksellisissa presidentinvaaleissa 86,8 % äänioikeutetuista äänesti, ja eri ryhmien (ml. nuoret) väliset aktiivisuuserot kaventuivat selvästi. Tietynlainen mobiilisaatioherkkyyks oli olemassa, mutta virikkeen oli tultava puoluepolitiikan ulkopuolelta (Martikainen & Yrjönen 1984, 11–21).

1960- ja 1970-lukujen ”poliittista ilmasto” näyttäisi parhaiten kuvaavan turbulenssin käsite. 1960-luvun kansalaisuuskäsitysten nopeasta muutoksesta ja aktivoitumisesta siirryttiin ensin voimakkaaseen puoluepolitisoitumiseen, joka suurin piirtein yhtä nopeasti vaihtui keskeisten hallintoelinten byrokraatisoitumiseen. Turbulenssin oletettu vaikutus vertailuaineiston poliittikkakäsityksiin riippunee pitkälti siitä, mihin suhdanteeseen nuori on sattunut osumaan poliittisesti herkässä iässä. Vertailuaineiston iäkkäämmän pään muodostavat olivat 1960-luvun lopussa noin 20-vuotiaita eli poliittisen identiteetinsä muodostumisen suhteen keskellä kauneinta kukintoa – ja keskellä kiihkeintä tunnettua nuorisopolitiikan jaksoa. Nuoremmat taas saavuttivat saman

ian 1980-luvun alussa, jolloin radikalismi oli jo hiipunut.

Hanna Wass (2008, 35–39) jatkoi väitöstutkimuksessaan J.P. Roosin jaottelua ”yksilöllisen valinnan sukupolvella”, jonka avainkokemuksiksi hän määritteli laman, individualisoitumisen, globalisaation, teknologisen kehityksen kiihtymisen, kilpailun, sekä kulutuksen ja median roolin korostumisen. Hoikkala ja Paju (2002, 26–29) väänsivät myöhemmin nimen muotoon ”yksilöllisen pakkovalinnan sukupolvi” ja liittivät siihen ennen kaikkea laman jälkeen voimistuneen markkinahenkisen kuluttamisen ja kilpailemisen ilmapiirin, missä pärjätäkseen nuorten on osattava tehdä ”oikeita valintoja”. Hoikkala ja Paju korostivat myös ajan hengen yksilöllistä luonnetta ja kaikenlaisen kollektiivisuuden kaihtamista. Henna Mikkolan (2002, 108–109) havaintojen mukaan nuoret itsekin pitävät hajanaisuutta ja suuren narratiivin puuttumista sukupolvelleen tyypillisenä asiana. Yksilöllisen (pakko)valinnan sukupolven ajallisesta sijainnista näyttäisi olevan erimielisyyksiä tai sitten se on hyvin pitkä (1970-luvulta tähän päivään saakka). Useimmiten kuitenkin 1980- ja 1990-lukujen taite on se ajallinen piste, mitä tunnutaan pitävän 1960-luvun kaltaisena käännekohtana.

Pesosen, Sänkiahon ja Borgin (1993, 499) mukaan yhteiskunnallinen päätöksentekoympäristö monimutkaistui ja puolueiden toiminta muuttui 1990-luvun alussa. Suurten linjojen maalaamisesta siirryttiin ”matalan profiilin” politiikkaan: puolueet joutuivat uudenlaisten vaatimusten ja visioiden esittämisen sijaan ratkomaan samoja ongelmia. Lama ja Neuvostoliiton kaatuminen olivat merkittäviä tapahtumia. Ne vähensivät olennaisesti puolueiden mahdollisuuksia pyrkiä omiin päämääriinsä. Pesonen, Sänkiaho ja Borg totesivatkin: ”ei ole ei-sosialistista ajattelua kirvoittavaa sosialismia eikä puhuta sosialistiseen yhteiskuntaan innostavasta kapitalismin ikeestä”. Nousiainen (1996, 357) onkin huomauttanut, että reaaliosialismin romahtaminen on 1990-luvulla tukenut valtion taloudellisen ohjauksen syrjäyttämiseen pyrkivän liikkeen tavoitteita päästämällä valloilleen ”markkina-hurmiollisen” yhteiskunnallisen ajattelun.

Merkittävä muutos tapahtui myös tavoitteellisen toiminnan luonteessa. Vaikka yksilöllisyys on perinteisesti mielletty suomalaisen elämänlaadun keskeiseksi elementiksi, oli silti aina 1980-luvulle saakka yleistä, että positiivishenkistä ja yhteisöllistä, asioiden ajamiseen tähtäävää toimintaa harjoitettiin erilaisten

yhdistysten ja järjestöjen kautta. 1990-luvulla individualismi syrjäytti yhteisöllisyyden. Erityisesti keskiluokassa yleistyi ajattelutapa, jonka mukaan yhteisöllistä toimintaa ei enää tarvita, koska tullaan toimeen ominkin voimin. Negatiivinen kriittisyys syrjäytti positiivisen vaikuttamisen mielikuvan valtion ja puolueisiin suhtautumisessa (Nousiainen 1998, 25).

”Poliittisen järjestelmän koko mentaalinen perusta on, jos ei ihan horjumassa niin perustavasti muuttumassa”, kirjoitti Jaakko Nousiainen 1990-luvun puolivälin tienoilla. Kansalaisten ja politiikan suhde oli muuttunut. Se näkyi poliittisen toimeliaisuuden vähenemisenä, puoluesiteiden höltymisenä sekä luottamuksen vähenemisenä. Puolueet ja järjestöt menettivät merkitystään valtion ja kansalaisen välisen sillan ylittävänä verkostona, ja sen korvasi media, joka ryhtyi tarjoilemaan kansalaisen elämämaailmasta vieraantuneen ja siksi heidän vaikutusmahdollisuuksiensa ulkopuolella olevaa poliitikko-gladiatoreiden kamppailua suoraan olohuoneeseen. Nousiainen arvioi, että olimme jo 20 vuotta eläneet kehitysvaihetta, missä ”poliittinen jatkuvuus murtuu, vanhat totuudet kyseenalaistetaan ja kenttä alkaa jäsentyä uusien kysymysten ja yhteiskunnallisten haasteiden merkeissä” (Nousiainen 1996, 354–356; ks. myös Jääsaari & Martikainen 1991, 8–10 ja Martikainen & Fredriksson 2006, 12–20). Wasson (2003, 127–128) mukaan kielteisen kehitystendenssin voidaan ajatella vaikuttaneen etenkin nuoriin, jotka ovat tulleet osallisiksi poliittista maailmasta vasta tässä vaiheessa.

Vaikka ”lähiöiden sukupolven” nuoruuden ”poliittisessa ilmastossa” esiintyikin jossain määrin ristiriitaisia elementtejä, on kuvattujen aikakausien poliittisissa ilmapiireissä selviä eroavaisuuksia. 1950- ja 1960-luvuilla syntyneet varttuivat maailmassa, joka oli ideologisesti jakautuneempi, niin puoluetasolla kuin kansainvälisesti. Myös yhteiskunnallisen olemisen perusvire oli olennaisesti kollektiivisempi. Joukkuekamppailusta on siirrytty yksilösuorituksiin. Samalla myös yhteiskunnallinen tapahtumarikkaus näyttää vähentyneen. ”Lähiöiden sukupolven” yhteiskunnallisen heräämisen vaihetta leimasivat *uudet* sosiaaliset innovaatiot (uusi kansalaisuuskäsitelmä, radikalismi, puoluepolitisoituminen ja järjestelmän vakiintuminen) kun taas ”yksilöllisen (pakko) valinnan sukupolven” kuvaillaan enimmäkseen *menetysten* kautta (puolueiden ”katoaminen”, vastakkainasettelun päättyminen ja kollektiivisuuden lop-

puminen). Eroja saattaakin olla luontevampaa hahmottaa sen kautta, mitä iäkkäämmät ovat kokeneet mutta nuoremmat eivät. J.P. Roosin (1987, 56) mukaan esimerkiksi ”suuren murroksen sukupolvelle” (synt. 1940-luvulla) kaikkein merkityksellisimpiä asioita eivät olleet järjestyttävät kokemukset, kuten sota, sairaudet, katastrofit, puute ja äkilliset muutokset, jotka muovasivat aiempia sukupolvia, vaan se, että tällaisia ei heidän elämänsä aikana tapahtunut. Sukupolven kannalta tärkeinä tekijöinä toimivatkin niin sanotut ”ei-kokemukset” (ks. Purhonen 2002, 15).

Nuorten sukupolvikäsitteitä vuonna 1997 kerätyn aineiston kautta analysoineen Henna Mikkolan (2002, 108) mukaan yleisin nuorten esiin nostama yhteiskunnallinen mullistus oli 1990-luvun alun lama sitä edeltäneine nousukausineen ja sitä seuranneine laskusuhdanteen aiheuttaminen arvokrapuloineen. Tutkijoista esimerkiksi Tuomo Martikainen ja Sami Fredriksson (2006, 22) ovat kutsuneet sitä ”sodanjälkeisen ajan kenties dramaattisimmaksi yhteiskunnalliseksi murrokseksi”. Mikkola (2002, 114) kuitenkin huomautti, että nuoremmista kirjoittajista juuri kukaan ei maininnut lamaa – tai muitakaan yhteiskunnallisia tapahtumia. Luultavasti 1980- ja 1990-lukujen taitteessa syntyneillä nuorilla¹⁰ onkin lamasta korkeintaan vanhempiensa ja koulun kautta saavutettu hatara käsitys. Mannheim (1952, 296) kuitenkin korostaa, että vain suorilla kokemuksilla on todellista kiinnittävää voimaa. Ja koska ”suora” yhteiskunnallinen kokeminen muuttuu mahdolliseksi vasta noin 15 vuoden iässä, tuntuu mahdottomalta, että 1990-luvun alun lama voisi olla tuolloin syntyneille sukupolvea määrittävä avainkokemus. Niinpä voidaan olettaa, että 1990-luvun taitteen tapahtumat, tai pikemminkin niiden ”ei-kokemuksellinen” luonne, näkyvät myös politiikkakäsityseroissa.

Aineistosta ja menetelmistä

Tutkimuksen primääriaineistona on vuonna 2009 kerätyn valtakunnallisen toisen asteen opiskelijoille suunnatun Nuorten politiikka -kyselytutkimusaineiston osa, missä vastaajia pyydettiin laatimaan vapaamuotoinen kirjoitus siitä, mitä heille tulee mieleen sanasta politiikka.¹¹ Tutkimukseen osallistui 34 oppilaitosta (15 ammattioppilaitosta ja 19 lukiota) 31 kunnasta ympäri Suomea. Vastaajia kertyi kaiken kaikkiaan 1292.¹²

Tutkimuksen lähestymistapa voidaan määritellä muutaman näkökulmarajauksen avulla. Ensinnäkin päätös analysoida tekstiaineistoja syntyi tutkimuskohteen ”tuoreuden” lisäksi lomaketutkimuksia kohtaan koetusta epäluulosta. Erityisen inspiroiva oli Johanna Jääsaaren politiikan tutkimuksen ”mainstreamia” (mielipidetutkimuksia) kohtaan esittämä kriittikki. Jääsaaren (1986, 258–259) mukaan pelkkiin toistettuihin kyselyihin tukeutuminen saattaa johtaa siihen, että politiikan tutkijat menettävät otteen yhteiskunnallisesta todellisuudesta ja tulokset ovat merkityksellisiä vain sulkeistetussa maailmassa. Joten sen sijaan, että nuorilta kysyttäisiin vastausvaihtoehdot esittämällä, mitä heidän mielestään kuuluu vaikkapa puolueiden tehtäviin, päätettiin selvittää mainitsevatko nuoret puolueita ylipäätään politiikasta puhuesaan. Spontaaniuden kautta pyrittiin tavoittamaan se, mikä nuorille tulee aidosti mieleen politiikasta kysyttäessä, joten laadullisuus liittyy tässä tutkimuksessa pikemminkin vaihtoehtojen puuttumattomuuteen kuin analyysin syvällisyyteen. Oletuksena kuitenkin on, että yksilöiden politiikkaa käsittelevät tulkinnat liittyvät kiinteästi yksilöiden poliittiseen käyttäytymiseen (ks. Martikainen ja Yrjönen 1984, 79).

Toinen rajausta liittyy tiedonintressiin ”syvyyteen”. Laadullisessa tutkimuksessa ei yleensä tähdätä tilastollisiin yleistyksiin vaan jonkun yksityiskohtaisen ongelman tarkkaan kuvaamiseen suppean mutta ”laadukkaan” informanttijoukon selontekojen avulla (Tuomi & Sarajarvi 2009, 85). Tämän tutkimuksen näkökulma on toisenlainen. Vaikka siinä ei olekaan pyritty tilastollisiin yleistyksiin, on kiinnostuksen kohteena ollut nuorten poliittikkakäsityksen ”iso kuva”, nuorten arki ajattelun poliittinen topografia. Tämä näkyy aineiston verrattain suuren koon ohella myös siinä, että analyysissä on pidättäytytty tulkinnan suhteen varsin yleisellä tasolla toisin kuin esimerkiksi Paakkunainen (1991), joka teki hermeneuttista tulkintaa nuorten poliittisen maailman moninaisuudesta.

Kolmas rajausta koskee kysymyshorisonttia. Paakkunainen (1991, 85–87) on todennut osuvasti, että tutkija itse käynnistää tutkitun ja tutkijan välisen dialogin muotoilemalla kysymyksen ja että kysymysmuotoilu rajaa tulkinnan pätevyysalueen. Onkin selvää, että kuva nuorten poliittikkakäsityksestä muodostuu erilaiseksi, jos lähteenä käytetään kirjoituskilpailujen tuotteita (Paakkunainen 1991; Lundbom 2003) tai kapeisiin osa-alueisiin painottuvia tarkko-

ja kyselytutkimuksen kysymyksiä (Lundbom & Lindholm 2007; Wass 2007). Kysyessämme nuorilta politiikasta, emmekä esimerkiksi yhteiskunnallisista asioista, vapaa-ajan käytöstä tai elämänsuunnittelusta, suuntasi todennäköisesti jo se vastaajan huomiokentän valtakunnallisen vaikuttamisen ylätasolle. Emme olettaneetkaan, että nuori siirtyisi jouhevasti esimerkiksi elämänpoliittisiin pohdintoihin. Näin ollen aineisto ei varmastikaan kykene valottamaan kaikkia nuorten yhteiskunnallisiin suhteisiin liittyviä аспектеja. Poliittikka isolla P:llä, johon kysymyshorisontti vastaajaa houkuttelee, tuntuisi kuitenkin olevan poliittisen osallistumisen tutkimuksen kannalta varsin keskeinen.

Neljäs rajausta koskee kielenkäytön tulkintaa. Jokisen, Juhilan ja Suonisen (2004, 9) mukaan kielenkäyttöä on mahdollista tutkia kahdesta vaihtoehdosta näkökulmasta: 1) ”realistisesta”, missä kieli ymmärretään todellisuuden kuvaksi tai 2) konstruktionistisesta, missä painotetaan kielenkäytön todellisuutta rakentavaa roolia. Tässä tutkimuksessa on sovellettu näistä ensimmäistä. Pertti Alasuutarin (2001, 90–91) mukaan tälle ”faktanäkökulmalle” on tunnusomaista arki ajattelun mukainen käytännöllinen todellisuuskäsitys, jolloin kiinnostuksen kohteena ovat tutkittavien todelliset mielipiteet.

Analyysi perustuu kolmeen erilaiseen lukukertaan (vastaavantyyppisestä lukutekniikasta ks. Paakkunainen 1991, 81). Aluksi teksteistä eriteltiin poliittikkakäsitysten osatekijöitä eli kaikkea sellaista, minkä voitiin katsoa määrittelevän sitä, mitä politiikka nuorelle on. Tuolloin eroteltiin myös ne kirjoitukset, joille ei kyetty antamaan tutkimuskohteen kannalta mielekästä tulkintaa (esim: ”*Nyt ei pysty!*”). ”Sisällöttömiä” oli 290, joten koodauskelpoinen tekstikorpus muodostui lopulta 1 002 kirjoituksesta.

Osatekijöitä yhdistelemällä tuotettiin luokat, jotka muodostivat perustan toiselle lukukerralle, aineiston luokittelukselle. Osatekijät pyrittiin yhdistämään aineistoa kunnioittaen, mutta myös teoreettisesti mielekkäällä tavalla. Tällaisessa *teoriaohjaavassa* lähestymistavassa on ”teoreettisia kytkentöjä, mutta ne eivät pohjaudu suoraan teoriaan”. Toisin sanoen aikaisemman tietämyksen vaikutus ”näkyi” analyysissä, mutta analyysi ei perustu kokonaan aikaisemman tietämyksen varaan (Tuomi ja Sarajarvi 2009, 96–97).

Toisella lukukerralla relevantit selonteot¹³ koodattiin omiin kategorioihinsa. Nyt teksteistä etsittiin

tiettyjä asioita; niiltä kysyttiin luokituksen mukaisia kysymyksiä. Kvantitatiivisen sisällönerittelyn perusteella nostettiin esille ne nuorten politiikkaan liittävät käsitykset, joita voidaan pitää kaikkien käsitysten joukossa yleisinä. Metodisella triangulaatiolla pyrittiin parantamaan tutkimuksen validiteettia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 106–107, 146–148). Jotta frekvenssit olisivat vertailukelpoisia, sovellettiin Paakkunaisen (1991, 77) esittämiä laadullisen aineiston luokitteluperiaatteita. Ne ovat: 1) tyhjentyvyys (jokainen havainto tulee sijoitetuksi johonkin luokkaan), 2) poissulkevuus (havainnot sijoitetaan vain yhteen luokkaan) ja 3) johdonmukaisuus (samaa kriteeriä sovelletaan läpi analyysin). Poissulkevuuden kriteeriä noudatettiin vain yläkategorioiden sisällä. Esimerkiksi selonteko ”siellä eduskunnassa ne itsekäät paskiaiset vain kahmivat itselleen etuja samalla kun kansa kärsii” koodattiin politiikanteon paikkojen yläkategorian sisällä ”muodollisiin päätöksentekoeleimiin” ja politiikka toimintana -yläkategoriassa politiikan kategoriaan ”(politiikka on) konsensusaalista ja alhaista”. Toisin sanoen sama selonteko saattoi ilmaista jotakin myös jonkun toisen politiikkaluottuvuuden (yläkategoria) suhteen.

Kolmannella lukukerralla keskityttiin kategorioiden keskeiseen sisältöön, sisällönanalyysiin. Aineistosta eriteltiin tutkimuskysymyksen kannalta relevantit ulottuvuudet, jotka esitetään tiivistetyssä sanallisessa muodossa. Kolmannella lukukerralla parannettiin myös tutkimuksen reliabiliteettia varmistamalla, että kategoriat sisälsivät vain oikeanlaisia selontekoja.¹⁴ Tutkimuksen teknisenä apuvälineenä käytettiin QSR:n Nvivo 2 -ohjelmistoa.

Laman jälkeä varttuneen nuorison politiikkakäsitykset

Aineisto luokiteltiin kolmiportaisesti. Pääkategorioita ovat 1) politiikanteon paikat ja toimijat (missä politiikkaa tehdään ja ketkä sitä tekevät), 2) politiikka toimintana (minkälaista toimintaa politiikka on) ja 3) politiikkasuhde (miten vastaaja kiinnittyy politiikan maailmaan). Niitä täsmentävät yläkategoriat ja niiden ”vaihtoehdot”, alakategoriat. Joissakin teksteissä käsiteltiin kaikkia ylätasoa teemoja, toisissa vain ohimennen viitattiin johonkin (”*eduskunta, hallitus ja presidentti, sitä on politiikka*”). Koodauksen perusyksikkö on yksittäinen selonteko. Näin pyrittiin taavoittamaan tavoitteeksi asetettu kokonaiskuva.

Politiikanteon paikkoja etsittäessä aineistolle esitettiin yksinkertainen kysymys: missä politiikkaa tehdään? Vastausjakauman perusteella myös vastaus on yksinkertainen: politiikkaa tehdään muodollisissa päätöksentekoinstituutioissa, kunnissa, eduskunnassa, hallituksessa ja presidentin kansliassa. Myös muutamat Euroopan unionia käsittelevät selonteot sisällytettiin tähän kategoriaan.

Havaintoa voidaan pitää merkittävänä kahdesta syystä: 1) kategoria on selvästi suurin yksittäinen kaikista tutkimuksessa eritellyistä kategorioista ja 2) sen tyyppiset selonteot sijoittuvat usein tekstin alkuun. Politiikanteon paikat ovat suurelle osalle ensimmäinen asia, mikä politiikasta tulee mieleen: *Sanasta politiikka tulee ensimmäisenä mieleen päätöksien tekeminen yhteiskunnallisella tasolla. Suomen tasolla politiikkaan liittyy eduskunta, hallitus ja presidentti.* Suuri esiintyvyys ei kuitenkaan tarkoita sitä,

Taulukko 1. Pääkategoria: politiikanteon paikat ja toimijat.

Yläkategoriat	Selonteot (N)	%-osuus kaikista teksteistä	Alakategoriat (N ja %-osuus / yläkategoria)									
Politiikanteon paikat	466	47	Muodolliset päätöksentekoinstituutiot		Valtionhallinto		Media		Talouselämä		Yksilötaso	
			436	94	6	2	2	0	2	0	20	4
Politiikan tekijät	339	34	Intressin ajajat		Ammattilaiset		Roistot		Kyvyttömmät		Julkikset	
			54	16	75	22	99	29	45	13	66	20
Puolueet ja järjestöt	180	18										

että poliittinen järjestelmämme olisi erityisen läheinen tai tärkeä nuorille. Selonteot ovat usein asiassällöltään epämääräisiä: *Minulle tulee mieleen Tarja Halonen, eduskunta ja kansanedustajat sekä historian ja yhteiskuntaopin tunnit*; tai korostetun muodollisia: *Politiikka on valtion yhteisistä asioista päättämistä. Poliitikassa vaikuttamassa on presidentti, eduskunta ja hallitus. Kansa vaikuttaa valitsemalla nämä päätöksentekijät*. Selonteon "tasosta" riippumatta niitä parhaiten yhdistää irrallisuuden ja etäisyyden tuntu (*politiikka on päättämistä yhteiskunnallisesta asiasta, vaikuttamista kansalaisiin ja heidän oloihin. Poliitiikka, kansanedustajat, presidentti. Kaikki nämä poliittiset termit ja ihmiset*) sekä koulukirjamainen luettelomaisuus (*politiikka on yhteiskunnallista vaikuttamista ja päätöksentekoa kaikkia ihmisiä koskevissa asioissa. Poliitiikan toimijoita ovat poliitikot, ministrit, kansanedustajat, presidentti. [- -] Eduskunta säättää lakeja ja presidentin valtaa on supistettu*). Päätöksentekoa listataminen onkin todennäköisimmin koulussa opittu "mantra", joka ei pinnallisuudestaan huolimatta ole toki merkityksetön. Se muodostaa nuorille politiikkakäsityksen perustan, politiikan tilan, jota vasten muita politiikkaan liittyviä asioita arvioidaan.

Puolueita pidetään yleisesti poliittisen järjestelmän keskeisimpinä kollektiivisina toimijoina. Siksi onkin mielenkiintoista havaita, että erityiskategoria "puolueet ja järjestöt" on määrällisesti varsin pieni. Kun otetaan huomioon vielä se, että koodatuksi tuleminen ei edellyttänyt syvällistä analyysiä oikeiston tai vasemmiston eroista tai edes minkään suomalaisen puolueen nimeä, vaan mukaan pääsi kun mainitsi sanan "puolue" jossain muodossa, tuntuu havaintomäärä entistäkin mitättömämmältä. Vertailun vuoksi: selontekoja, joissa mainitaan sana "eduskunta" jossain muodossa, oli koko aineistossa 300 kappaletta. Tekstejä lukiessa tulikin usein mieleen, että politiikan keskeisin kollektiivinen toimija nuorten mielestä on eduskunta eivätkä puolueet.

Ajatus puolueiden vähäisestä merkityksestä nuorten politiikkakäsityksissä saa vahvistusta myös selontekojen sisällöistä. Ne voidaan jakaa keskeisen sisältönsä perusteella neljään ryhmään: 1) luettelot, joissa mainitaan sana "puolue", 2) koulukirjamääritelmät, 3) puoluepoliittiset kannanotot ja 4) puoluekriittikki. Sisällöllisesti vähäpätöiset luettelot (*Sanasta tulee myös mieleen päätöksenteot ja eri puolueet*) muodostavat koulukirjamääritelmien (*Hallitus koostuu hallituspuolueista. Hallitukseen pääsevät puolueet*

valitaan niiden kannatuksen perusteella. Puolueet edustavat erilaisia ajattelusuuntia ja periaatteita) kanssa selkeän valtaosan. Puoluepoliittisia kannanottoja on vain muutama (*tiedän kantani, uskon perussuomalaisiin. Koko perheeni kannattaa perussuomalaisia*), samoin kuin sisällöllisesti mielenkiintoisimpia kriittisiä tekstejä. Niistä suurin osa käsittelee puolueiden aatteellisen viestin samankaltaisuutta (*Vaikka jonkin verran seuraan politiikkaa, tuntuu minusta, että Suomessa ei ole enää edes puolueita. Kaikki ovat melkein samalla linjalla*).

Johdannossa esitettiin ajatus siitä, että järjestötoiminta voisi korvata puolue toiminnan poliittisen vaikuttamisen keinona. Tämä aineisto ei kuitenkaan tätä ajatusta tue. Sen lisäksi, että asiaa käsitteleviä selontekoja on vain muutama, on selkein niitä yhdistävä tekijä ajatus "systeemin" ulkopuolella toimimisesta. Järjestöjä ei ymmärretä korvaajiksi vaan perinteisten instituutioiden rinnalle (*Yhteiskunnalliset kysymykset kyllä kiinnostavat, mutta paremmalta vaikutuskeinolta kuulostavat suuret järjestöt, kuten esim. Greenpeace, SPR ja Amnesty International; Ihmisillä voi olla myös omaa politiikkaa esimerkiksi yhdistyksissä, kuten Greenpeace ja muut "sekoaktivistit"*). Lyhyesti sanoen politiikka vaikuttaisi olevan nuorille asia, jota tehdään eduskunnassa kansanedustajien kesken.

Seuraavaksi selvitettiin, minkälaista toimintaa politiikka nuorten mielestä on. Tätä arvioitiin ensisijaisesti keräämällä politiikkaa toimintana kuvaavia selontekoja, jotka luokiteltiin sen mukaan ilmentääkö selonteko politiikan konfliktuaalista vai konsensuaalista aspektia. Konfliktuluonteella on tässä tutkimuksessa tarkoitettu sitä, että politiikka ymmärretään kamppailevien näkemysten kentäksi, eikä asiaksi, jonka suhteen siitä päättävät ovat yksimielisiä (konsensuaalinen näkemys). Konfliktuaalisuus määrittelee siis politiikassa toimivien (kansanedustajat) *keskinäistä* suhdetta, mutta ei liity esimerkiksi parlamentin ja kansalaisten väliseen suhteeseen, joka saattaa hyvinkin olla konfliktuaalinen huolimatta siitä, että eduskunta saattaa sisäisesti vaikuttaa ristiriidattomalta. Luokittelun toisella ulottuvuudella pyrittiinkin tavoittamaan toimintaan kiinnittyvää sävyä (alhaista, ylevää, neutraalia). Esimerkiksi "likaiseksi oman edun tavoitteluksi" kuvattu politiikkakäsitys koodattiin kategoriaan "Konflikti, alhainen". Jos taas vastaaja määritteli politiikan "kaikkia hyödyttäväksi yhteisten asioiden hoidoksi", sijoitettiin selonteko kategoriaan "konsensus, ylevä". Konsensuaaliset selonteot hallit-

Taulukko 2. Pääkategoria: politiikka toimintana.

Yläkate- goria	Selonte- ot (N)	%-osuus kaikista teksteistä	Alakategoriat (N ja %-osuus / yläkategoria)											
Politiikka toimintana	487	49	Konfl./ alh.		Konfl./ neut.		Konfl./ yle.		Kons./ alh.		Kons./ neut.		Kons./ ylev.	
			49	10	68	14	60	12	84	17	164	34	62	13
Politiikan yleisluonne	385	38	Positiivinen konnotaatio						Negatiivinen konnotaatio					
			68			18			317			82		
Politiikan julkisuus	196	20	Positiivinen konnotaatio						Negatiivinen konnotaatio					
			33			17			163			83		

sevat aineistoa määrällisesti: niitä on noin 2/3 kaikista teemaa käsittelevistä selonteista. Koska suhtautumistavat kuitenkin vaihtelevat, on kokonaiskuvan hahmottamiseksi syytä lyhyesti tarkastella kategorioiden keskeisiä sisältöjä ja eroja.

Politiikan konfliktiluonnetta painottavissa käsitksissä politiikan koetaan jollain tasolla liittyvän vastakkaisiin näkemysiin. Konfliktia alhaisessa valossa käsittelevissä selonteissa politiikka määritellään itsekkääksi toiminnaksi (*menetelmä, jossa kaikki yrittävät tavoitella omaa etuaan*), missä sovelletaan alhaisia keinoja (*Minulle tulee mieleen politiikasta, valehtelu, kiertely, manipulointi, korruptio*). Neutraalit konfliktikäsitketykset eroavat siinä, että oman edun tavoittelemisen korvautuu asioihin vaikuttamisella ja kierojen menetelmien sijaan korostetaan keskusteluja, aloitteita ja muita sävyiltään varsin neutraaleja menettelytapoja (*mieleen tulee erinäiset keskustelut puhuttavista asioista ja ongelmista, sekä pyrkimys vaikuttaa ihmisten mielipiteisiin ja sitä kautta myös esim. äänestystuloksiin ja päätöksiin*). Selonteot ovat vähemmän tunteellisia, mutta luettelomaisuudessaan koulumaisempia (*Hallitus koostuu hallituspuolueista. Hallitukseen pääsevät puolueet valitaan niiden kannatuksen perusteella. Puolueet edustavat erilaisia ajattelusuuntia ja periaatteita*). Edellisen kategorian vihamielisyys korvautuu etäisyydellä ja irrallisuudella. Konfliktiluonnetteen ylevyyttä korostavissa selonteissa etujen ajamista pidetään sen sijaan demokraattiselle järjestelmälle tunnusomaisena, oikeudenmukaisena tapana päättää asioista (*Politiikka on päätösten tekoa, ajankohtaisista asioista keskustelua, vaikuttamista ja mielipiteensä ilmaisemista. Sanotaan, että jokaisella on mahdollisuus vaikuttaa, mikä onkin tot-*

ta ja mielestäni Suomessa tämä asia on ihan kohdallaan nyt). Samalla politiikan etäisyys lyhenee: ylevästi konfliktiin suhtautuville vaikuttaminen on asia, johon otetaan osaa (*Koska politiikka vaikuttaa minuun, aion myös vaikuttaa politiikkaan ja hankkia enemmän tietoa politiikasta. Näin osaan äänestää vaaleissa ihmisiä, jotka kannattavat minun näkemyksiäni ja saavat asioita aikaan*).

Konsensuaaliset selonteot taas liittyvät perinteiseen ”yhteisten asioiden hoitamiseen”. Se, miten toivottavana asiaa pidetään, vaihtelee suuresti. Konsensuspolitiikan alhaisuutta painottavissa selonteissa korostetaan kansan ja eliitin vastakkainasettelua (*kansanedustajat käyttävät verorahojamme kerhoiluun ja saavat pitää melko hyväpalkkaisen kolmen kuukauden kesäloman*). Kyseessä on eräänlainen eduskunnan sisäinen kansalaisia vastaan masinoitu salaliitto (*minun käsitykseni politiikasta on se että pari sataa itsestä paskaa istuu eduskuntatalossa äänestämässä siitä kuinka monta prosenttia ne taas nostavat omaa palkkaansa ja miten rahat kiskotaan ihmisiltä*). Lisäksi politiikan katsotaan suurimmassa määrin koostuvan tyhjänpäiväisestä ”paskan jaarittelusta”, eikä kansalaisia koskevista ja kiinnostavista asioista (*Poliitikot päättävät ihan tyhjänpäiväisiä lakeja, jotka auttavat heitä ja he hyötyvät siitä*). Tämän ”populistisen” näkemyksen ero seuraavaan, neutraalisti konsensuaaliseen politiikkaan suhtautuviin on selkeä. Niissä politiikka ymmärretään hallinnon tyyppiseksi ”jonkun porukan” suorittamaksi asiainhoidoksi (*joku porukka ihmisiä päättää asioista*), jolla on yhteinen tavoite (*kansanedustajat ja ministerit hoitavat kansalaisten asioita, tekevät lakialoitteita ja esityksiä, joiden uskotaan parantavan Suomea*). Vai-

kuttamista arvioidaankin lähinnä siitä näkökulmasta, miten politiikka vaikuttaa kansalaisiin (*Politiikka on päättämistä yhteiskunnallisesta asiasta, vaikuttamista kansalaisiin ja heidän oloihin*) ja osa teksteistä ilmentää varsin autoritaarista politiikkakäsitystä (*Politiikalla ei ole minulle muuta merkitystä kuin, että maataamme johtaa fiksu ja hyvä johtaja joka ei tee mitään tyhmiä päätöksiä*). Konsensukseen yleästi suhtautuville yleistyksen aiheita ovat vaalit ja demokratia itsessään (*Jotta demokratia toteutuu, on tärkeää, että mahdollisimman moni äänestää ainakin eduskunta-, presidentti- ja EU-vaaleissa*). Varaukseton ihailu välittyy parhaiten politiikan tuotoksista puhuttaessa (*ilman politiikkaa meillä voisi olla asiat huonosti, koska politiikalla hoidetaan paljon asioita. Esim. eduskunnassa yritetään tehdä päätöksiä, mitkä edistäisivät ihmisten terveyttä ja koko elämää. Poliitiikka hoitaa kaikkien ihmisten yhteisiä asioita*). Puhe on ylistävää, mutta samalla kritiikittöntä.

Keskeisiä sisältöjä arvioitaessa voidaan huomata, että konsensuaalinen pohjavire hallitsee myös kategorioiden sisällä. Ainoastaan konfliktiin yleästi suhtautumista voidaan pitää "oikeanlaisena", liberaalin demokratiaihanteen mukaisena käsityksenä. Sen sijaan konfliktin alhaisuus voidaan tulkita konsensuksen toivomuksena. Selonteoissa verrataan usein "likaista" reaali-politiikkaa ideaalimalliin, jossa toimijat toimivat yhteistyössä yhteisen hyvän eteen (*Mielestäni politiikasta on nykypäivänä kehittynyt lähinnä peli, jossa ihmiset tuovat omia asioitaan esiin liiankin usein. Aina ei keskitytä siihen olennaiseen: päätöksentekoon ja yhdessä vaikuttamiseen*). Konfliktiin neutraalisti suhtautuvien "oikeellisuutta" taas rajoittaa suuri etäisyys: politiikka tapahtuu "tuolla jossain, jonkun porukan toimesta". Käänteisesti toki konsensuksen alhaiseksi määrittelevien selontekojen voidaan katsoa ainakin tiettyssä määrin ilmentävän "oikeanlaista" politiikkakäsitystä – tai ainakin kritisoivan "väärää": kritiikin kohteena on eduskunnan hyvä veli -kerho. Näissä teksteissä ei kuitenkaan esiinny vaihtoehtoista ideaalia, missä konsensuksen korvaajaksi esitettäisiin avointa puolueellisuutta ja mielipiteiden taistoa. Pikemminkin ajatellaan, että kansankokonaisuudella on yhteinen etu, jota edustajat eivät huomio, koska ovat niin kiinni omissa (yhteisissä) eduissaan. Näin ollen tämänkin käsityksen taustalla on konsensuaalinen politiikkakäsitys.

Myös kaksi politiikanteon paikkoihin ja tekijöihin liittyvää havaintoa tukee sitä ajatusta, että nuorten politiikkakäsitys on yleisellä tasolla konsensuaalises-

ti painottunut ja käsitys politiikasta "intressien ajamisena" on selkeästi toissijainen. Aiemmin havaittu puolueiden vähäinen rooli on näistä toinen. Jos nuoret vain harvoin (ja sillonkin pinnallisesti) viittaavat näkyvimpiin kollektiivisiin toimijoihin, joiden tulisi lohkoa poliittinen mielipideavaruus ainakin jossain määrin vastakkaisiin tulevaisuudennäkymiin, on hankala kuvitella missä konfliktuaalista politiikkaa tehdään ja ketkä sitä tekevät. Konsensuaalisuus näkyy myös kansanedustajia määrittelevissä käsityksissä. Vaikka käsitykset vaihtelevat roistoista pyyteettömiin hyväntekijöihin, on vain yksi kategoria, missä kansanedustajan rooliksi määrittyy selkeästi intressin ajaminen. Tässä roolissa kansanedustaja voi edustaa "kansalaista" (*Poliitikot ovat kansalaisten valitsemaa edustajia. Jokainen äänestää sellaista ehdokasta, joka tuntuu ajattelevan tärkeistä asioista samalla tavalla*), puolueita (*Puolueet edustavat erilaisia ajattelusuuntia ja periaatteita*) tai vaikka itseään (*Se on sivistynyttä taistelua omasta edusta*), mutta intressien erilaisuus hahmotetaan. Näiden "oikein" ajattelevien osuus on kuitenkin varsin vähäinen, noin 16 prosenttia kaikista poliitikkorooleja määrittelevistä käsityksistä.

Kolmanteen pääkategoriaan kerättiin selontekoja, jotka määrittelevät minkälaisena nykynuoren ja politiikan suhde näyttäytyy nuorille. Kirjoitusten perussävyt luokiteltiin asettamalla ne kahden käsiteparin muodostamaan tilaan. Yksinkertaiseen positiivinen-negatiivinen -akseliin lisättiin neutraalit käsitykset niiden suuren esiintyvyyden vuoksi. Irrallinen-kiinnittynyt -ulottuvuudella pyrittiin kuvaamaan vastaajan sitoutumista politiikkaan.

Positiivisesti kiinnittyneitä selontekoja hallitsee ajatus politiikan suuresta merkityksestä ja poliittisen osallistumisen vaikuttavuudesta: *Politiikka kiinnostaa, koska sen kautta olen pystynyt ja pystyn edelleenkin vaikuttamaan päätöksiin, joiden olisi tarkoitus toteutua kaikkien hyödyksi*. Niiden kirjoittajat niin sanotusti "uskovat järjestelmään", ja usein merkittävyyden kokemuksia mehevoitetaan luettelemalla yksityiskohtaisesti asioita, joihin politiikka on vaikuttanut (*Politiikka on osa jokapäiväistä elämääni, sillä esimerkiksi opintotuki ja lukio meidän alueellamme ovat seurausta politiikasta*). Yleisiä ovat myös uhkakuvat maailmasta, missä ihmiset eivät osallistu politiikkaan riittävässä määrin (*Suomessa valta on kuitenkin kansalla, eikä järjestelmä toimi, jos kansa ei äänestä*). Negatiivisesti kiinnittyneet ovat kriittisiä: niissä painotetaan (nyky)politiikan vikoja, mutta korostetaan omaa osallistumisvastuuta:

Taulukko 3. Pääkategoria: politiikkasuhde.

Yläkategoria	Selon-teot (N)	%-osuus kaikista teksteistä	Alakategoriat (N ja %-osuus / yläkategoria)											
Kirjoituksen yleissävy / sitoutuneisuus	957	96	Pos./ kiin.		Pos./ irral.		Neut./ kiin.		Neut./ irral.		Neg./ kiin.		Neg./ Irral.	
			157	16	15	2	191	20	242	25	172	18	180	19
Politiikan hallittavuus	354	35	Hallitsee				Ei hallitse							
			77		22		277		78					
Poliittiset vaikutusmahdollisuudet	191	19	On riittävästi				Ei ole riittävästi							
			52		27		139		73					
Politiikan merkitys	350	35	On merkitystä				Ei ole merkitystä							
			119		34		231		66					

[o]len ehdottoman varma, että koen tulevaisuudessa väeryyttä ja epäoikeudenmukaista kohtelua vain palkkansa perässä juoksevilla kansanedustajilta, joita ei valtion hyvinvointi kiinnosta pätäkään. Siksi aion perehtyä politiikan kiemuroihin ja olla mukana äänestämässä hyvinvoinnin ja oikeuden puolesta.

Toisaalta omiin vaikutusmahdollisuuksiin suhtaudutaan yleensä skeptisesti (tulen antamaan ääneni paremman keinon puutteessa, vaikka se sitten olisi-kin lähes merkityksetön). Neutraalisti kiinnittyneissä selonteissa politiikan tärkeys ymmärretään ”teoriassa”, mutta asialla ei koeta olevan sen suurempaa merkitystä (Politiikan merkitys elämälle ei tunnu tällä hetkellä suurelta, vaikka totta kai se vaikuttaa. Kaikki tehtävät päätökset esim. verotuksesta vaikuttavat kaikkien elämään). Myös politiikan vaikutus koetaan ”teoreettisesti”; sitä ei huomata, mutta sen oletetaan olevan ”siellä” (En oikeastaan juurikaan huomaa politiikan vaikuttavan elämääni, vaikka todellisuudessa sillä onkin vaikutusta).

Positiivisesti irrallisia ei ole luokan pienen koon vuoksi syytä sen tarkemmin käsitellä. Negatiivisesti irrallisia on huomattavasti enemmän. Niiden keskeinen yhteinen piirre on politiikan merkityksen väheksyminen: *Elämäni on hyvä asia ja pystyn varmasti elämään jatkossakin ilman sitä [politiikkaa]!* Vaikutusmahdollisuuksiin ei uskota (ei liikuta paskan hailetakaan, en näe siitä mitään suoranaista hyöty-suhdetta jos menen äänestämään vaaleihin tai muutenkaan ”vaikuttamalla”. Turhaa paskaa) ja koska politiikka koetaan pääsääntöisesti mielenkiinnotto-

maksi asiaksi (Politiikka on saanut tylsyyden leiman, jonka takia se ei jaksakaan kiinnostaa), tuntuu välinpitämätön asenne jopa rationaaliselta. Myöskään neutraalisti irrallisissa selonteissa, joiden keskeinen ero edelliseen kategoriaan on vihan korvautuminen indifferenssillä, politiikalla ei katsota olevan merkitystä henkilön elämän kannalta (en tiedä paljon mitään politiikasta, politiikalla ei ole mitään merkitystä elämässäni. Politiikka ei kiinnosta minua yhtään ja sil-lain).

Ensimmäinen johtopäätös on selvä jo frekvenssien perusteella. Hajonta on niin suuri, että mitään yksiselitteistä tulkintaa politiikkaan asennoitumisen ja sitoutumisen suhteen ei voida esittää. Jos havaintoja arvioidaan edellä sovelletun ”oikean” politiikka-käsityksen kautta, ”oikeat käsitykset” ovat vähemmistössä: vain positiivisesti kiinnittyneitä (16 %) voidaan pitää liberaalin demokratiateorian mukaisina sitoutuneina ihannekansalaisina. Näille selonteille tyypillisiä ominaisuuksia ovat korkea luottamus ja vahva sitoutuminen. Ne liittyvät merkityksen tuntuun ja omien vaikutusmahdollisuuksien riittävyteen, joiden havaitseminen mahdollistuu voimakkaan tietoisuuden kokemuksen kautta. Kaikissa muissa alakategorioissa politiikan merkitys ja vaikutusmahdollisuudet näyttävät hiemmeämmässä valossa. Käsitystä nuorten politiikkasuhteesta voidaankin syventää tarkastelemalla niitä asioita, mitkä selkeimmin erottavat positiivisesti kiinnittyneet muista: politiikan merkitystä, vaikutusmahdollisuuksia ja politiikkaa koskevaa tietoisuutta.

231 vastaajaa ilmoitti, että politiikalla ei ole merkitystä tai vaikutusta heidän elämäänsä (*Kai sen takia politiikka ei ole koskaan alkanut kiinnostamaan minua. En ole koskaan nähnyt mitään muutoksia tapahtuvan*). Lähes poikkeuksetta politiikan merkitys määritellään oman elämän kautta (*En koe politiikalla olevan suurtakaan merkitystä elämäni, sillä eihän se varsinaisesti kuulu elämäni*), eikä sosiaalisia kokonaisuuksia, kuten yhteiskuntaluokkia tai vastaavia kollektiiveja, mainita. "Valtioon", "yhteiskuntaan" ja "julkiseen elämään" saatetaan viitata (*Tosin pidän politiikkaa tärkeänä osana yhteiskuntaa ja sen toimivuutta, mutta en niinkään tärkeänä yksittäistä henkilöä kohtaan*). Havainto on hyödyllinen, koska se tekee nuorten kiinnostumattomuuden ja irrallisuuden ymmärrettäväksi. Jos politiikka on "valtion" asioiden hoitamista, eikä liity mitenkään "yksilöön", on varsin ymmärrettävää, että sen voi vain "antaa toimia". Näkemyksessä on selkeä kaiku viime vuosikymmenten yksilöllistymiskehityksestä.

Toinen nuorten ja politiikan suhdetta hyvin määrittelevä tekijä on vaikuttamismahdollisuuksien puute (*Miksi politiikka ei minua kiinnosta? Ehkä suurin syy on se tunne, etten voi tehdä mitään*). Vaikuttaminen on nuorille lähes yksinomaan äänestämistä, pääsääntöisesti vaaleissa, mutta myös kansanäänestykset mainitaan muutaman kerran. Muunlaiseen osallistumiseen suhtaudutaan halveksuvasti (*Tiedän myös, että lapun kanssa heiluminen kadulla tai mielipidekirjoituksen kirjoittaminen lehteen ovat täysin hyödyttömiä tekoja*). Selonteot voidaan karkeasti jakaa kahteen ryhmään: 1) vaikutusmahdollisuuksia ei ole nyt, koska ei voi vielä äänestää (*En ikäni puolesta kykene vielä äänestämään, minkä seurauksena politiikkaa tuntuu kaukaiselta, koska omia vaikutusmahdollisuuksia ei ole*) ja 2) vaikutusmahdollisuuksia on ylipäätään liian vähän (*Vaikka olen nyt 18 vuotta täytettyäni käynyt yksissä vaaleissa äänestämässä, tuntuu minusta, että varsinaisen vaikuttaminen ja päätöksenteko ovat aivan muissa käsissä kuin omissani*). On syytä huomioida, että suurin osa vastaajista oli vastaushetkellä alaikäisiä. Sen vuoksi vaikutusmahdollisuuksien puutetta voidaan pitää "aitona" syynä politiikan hylkäämiseen.

Nuorten ja politiikan suhdetta kenties parhaiten määrittelevä havainto on tietämättömyys. Lähes kolmannes kaikista vastaajista ilmoittaa spontaanisti, että ei hallitse politiikkaa omasta mielestään riittävässä määrin (*Politiikka on liian sotkuista ja monimutkaista, ettei se jaksa kiinnostaa*). Kuitenkin vain

harvoin otetaan kantaa siihen, mikä politiikasta tekee niin vaikeasti ymmärrettävää. Hämmennystä voivat aiheuttaa instituutiot (*niitä on vaikea ymmärtää, koska on paljon erilaisia korkeita tahoja, ihmisiä ja mitälie kuntia*), poliittinen prosessi (*Kaikki asiat liittyvät siihen ja päätökset tehdään hitaasti, joten on vaikea pysyä kärryllä*) ja poliittinen kielenkäyttö (*Politiikkaa ei ole yritetty selittää ihmisille mitenkään helpommaksi, vaan päinvastoin sitä on yritetty pitää mielestäni vieläkin vaikeammin ymmärrettävänä*). Tietämättömyyteen suhtaudutaan pääosin kielteisesti ja moni toivoo, että saisi tietoa yksinkertaisemmassa muodossa (*Asioiden yksinkertaisesti selittäminen ja havainnollistaminen auttaisivat ymmärtämistä ja saattaisi nostaa kiinnostusta*).

Voittopuolisesti neutraalilla tavalla esiintuodut merkityksettömyys, vaikutusmahdollisuuksien puute ja tietämättömyys vahvistavat aiemmin muissa yhteyksissä esiinnoussutta irrallisuuden ja etäisyyden tunnetta, joka kuvaa hyvin suomalaisnuorten poliittista "yleissielunmaisemaa". Poliitiikka on suurimaksi osaksi kansanedustajien, ei puolueiden, aloitteesta tapahtuvaa konsensushenkistä asiainhoitoa, joka tapahtuu "tuolla jossain". Aktiivisempiakin käsityksiä toki löytyy, mutta niitä on selvästi vähemmän. Ja vaikka suuri osa politiikkatoimintaa kuvaa vasta adjektiiveista esitetäänkin negatiivisessa sävyssä, ei vallankumoushuolillekaan ole perusteita. Penseys liittyy enimmäkseen politiikkatoiminnan luonteeseen, kuten hitauteen, monimutkaisuuteen ja tylsyyteen.

Politiikkakäsitysten yliajallinen muutos

Relevantin vertailuaineiston löytäminen ei osoittautunut helpoksi. Aineistolähtöistä tutkimustapaa on sovellettu nuorten politiikkaa käsittelevissä tutkimuksissa harvoin. Ainoastaan Martikainen ja Yrjönen (1984), Paakkunainen (1991, 1993), Lundbom (2003), Lundbom & Lindholm (2007) ja Wass (2007) ovat tietävästi lähestyneet teemaa aineistolähtöisesti. Näistäkin tutkimuksista vain kahdessa (Martikainen & Yrjönen 1984 ja Paakkunainen 1991) käsiteltiin politiikkakäsityksiä tämän tutkimuksen hengessä. Kari Paakkunaisen lisensiaatintyö Yhteisten asioiden hoitamisesta likaiseen peliin on ainut yksinomaan nuorten politiikkakäsityksiä käsittelevä suomalaistutkimus, mutta sitä ei valitettavasti voitu käyttää vertailussa poikkeavan kysymyksen-

asettelun, lähestymistavan ja vähäisen havaintomäärän¹⁵ vuoksi.

Ainoastaan Martikainen ja Yrjönen (1984) ovat tarkastelleet satojen havaintojen voimin *nuorten politiikkakäsitysten yleiskuvaa*. Silti heidänkin tutkimuksen suhteen on kuitenkin esitettävä pari varausta. Ensinnäkin tutkimus kiinnittyy vahvasti vaalitutkimuksen traditioon, minkä vuoksi sen perusjoukko muodostuu alle 30-vuotiaista äänioikeutetuista ja siis poikkeaa tämän tutkimuksen perusjoukosta. Vaikka vertailtavat ikäluokat leikkaavat mannheimilaisen poliittisen aktiivisuuden syntymisen ikäkautta, on vertailua pidettävä karkeana ja korkeintaan suuntaa antavana. Vaatimattomana tavoitteena onkin yleis-tason politiikkakäsityksissä tapahtuneiden suurten muutoksen havainnoiminen.

Toisenlaista karkeutta saattaisi aiheuttaa tutkimusten ajallisen etäisyyden vaikutus käsitteelliseen vertailukelpoisuuteen. Toisin sanoen voitko kysytyn asian ja annettujen vastausten merkityserot olla eri aikoina niin suuret, että vertailukelpoisuus menetetään? Vertailun kannalta olennaista lienee se, että aineistoa on tullut jokseenkin samanlaisen käsitteistön kautta. Sitä, että puolueita, yhteisten asioiden hoitamista tai intressiristiriitoja tulkittaessa olisi ajateltu olennaisesti eri tavalla, ei yksinkertaisesti ole pidetty uskottavana ajatuksena. Tämän tutkimuksen ajatustapa, politiikka valtakunnallisena ylä-tason päätöksentekona, mitä kohti aineistokin on ohjannut, yleistyi jo kauan ennen Martikaisen ja Yrjösen tutkimusta.

Nuorten poliittinen suuntautuminen -tutkimuksessa esitettiin 326:lle 20–30-vuotiaalle nuorelle avokysymys ”mitä politiikka käsityksesi mukaan on?”. Vastaukset koodattiin viiteen luokkaan, jotka ovat: 1) Poliitiikka on yhteisten asioiden hoitamista (hallintoa, legitimoivalla asenteella, yht. 38 %¹⁶), 2) politiikka on yhteiskunnan sisäisten ja ulkoisten suhteiden kehittämistä (hallintoa ilman tunteita, yht. 12%), 3) politiikka on ryhmien välistä valtataistelua (”realistinen” politiikkakäsitys, yht. 21 %), 4) politiikka on puolueiden toimintaa (yht. 9 %) ja 5) en osaa sanoa (yht. 19 %). Näistä kaksi ensimmäistä kuvaavat varsin hyvin sitä ajattelutapaa, joka tässä tutkimuksessa on kutsuttu konsensuaaliseksi politiikkakäsitykseksi. Kolmas ja neljäs luokka taas perustuvat konfliktuaaliseen politiikkakäsitykseen (Martikainen & Yrjönen 1984, 71–73).

Luokkia yhdistelemällä havaitaan, että jo 27 vuotta sitten konsensuaaliset politiikkakäsitykset hallit-

sivat. Niiden yhdistetty osuus kaikista vastauksista on 50 prosenttia, konfliktuaalisten vain 30 prosenttia. Myös tässä tutkimuksessa konsensuaaliseksi luokitellut selonteot muodostivat politiikkaa toimintana kuvaavan kategorian enemmistön, yhteensä 64 prosenttia (konfliktuaalisia 36 prosenttia). Tässä tutkimuksessa sovelletun koodaustavan vuoksi ”ei vastanneita” ei varsinaisesti ole olemassa, eikä ”ei vastanneiden” poistaminen Martikaisen ja Yrjösenkään tuloksista onnistu, koska he ovat raportoineet vain prosentit. Kantaa ottaneiden keskuudessa konsensuaaliset politiikkakäsitykset muodostavat kuitenkin kummassakin aineistossa selkeän enemmistön.

Toinen vertailu voidaan tehdä politiikan ”oikein” ymmärtävien määrän suhteen. Ryhmien välistä valtataistelua -luokan osuus on 21 prosenttia, konfliktiin ylevästi suhtautuvia taas 12 prosenttia. Ero on olemassa, mutta se ei ole kovin suuri. Poliitiikan ”realistisella” tavalla ymmärtävät olivat selkeässä vähemmistössä jo tuolloin.

Puolueidenkaan vähäinen merkitys nuorten politiikkakäsityksessä ei näyttäisi olevan aikakausikoh-tainen piirre, vaikka eroja onkin. Tässä tutkimuksessa puolueita koskevia havaintoja tehtiin jonkin verran enemmän (18 prosenttia kaikista selonteoista) kuin Martikaisen ja Yrjösen tutkimuksessa (politiikka on puolueiden toimintaa -luokka, 9 %). Odotustenvastainen ero selittyy sillä, että Martikaisen ja Yrjösen kriteeri oli olennaisesti vaativampi. Luokkaan koodattiin vain sellaiset käsitykset, joissa politiikan katsottiin olevan ensisijaisesti puolue-toimintaa. Kuten aiemmin kävikin jo ilmi, tämän tutkimuksen puoluekategoriaan ”pääsi”, kun mainitsi sanan puolue. Erosta huolimattakin puolueiden rooli oli jo 30 vuotta sitten keskeinen vain harvojen nuorten mielestä.

Lisäksi Martikainen ja Yrjönen (1984, 47–63) jaikoivat vastaajat ryhmiin poliittisen sitoutumisen mukaan. Jakoperusteena käytettiin politiikan ulkoisen ja sisäisen hallinnan käsitteitä, joista ensimmäinen viittaa siihen, miten henkilö kokee poliittiset asiat yleisellä tasolla ja jälkimmäinen siihen, kykeneekö henkilö muotoilemaan oman kantansa suhteessa politiikan vaihtoehtoihin. Lopputulokseksi saatiin viisi ryhmää: 1) ”kypsät”, jotka hallitsevat politiikan sekä ulkoisesti että sisäisesti (26 %), 2) ”välinpitämättömät”, jotka eivät hallitse kumpaakaan politiikan ulottuvuutta (21 %), 3) ”epävarmat”, jotka hallitsevat politiikan vain ”teoriassa” (19 %) ja 4)

”dogmaattiset”, jotka tuntevat itsensä mutta eivät järjestelmää (18 %). Lisäksi eroteltiin 5) ”keskiarvoryhmä”, jonka arvot ovat lähellä koko aineiston keskiarvoja (16 %).

Vertailu aikaisemmin esitettyyn kirjoitusten perussävyä ja politiikkaan sitoutumista kuvaavaan jakaumaan¹⁷ osoittaa, että poliittisen sitoutumisen suhteen vastaajat jakautuvat molempina aikoina varsin tasaisesti, eikä mikään sitoutumisryhmä kummassakaan aineistossa nouse määrällisesti selkeästi esille. Poliitiikkaan kiinnittyminen jakoi nuoria jo 30 vuotta sitten. Myös politiikkaan voimakkaasti kiinnittyneitä henkilöitä oli tuolloinkin suhteellisen vähän.

Karkeasti arvioiden nuorten yleistason poliittikkakäsitykset eivät ole 30 vuodessa muuttuneet dramaattisesti. *Politiikka oli ja on yhä suuremmalle osalle nuorista konsensuaalista toimintaa, johon vain pieni osa sitoutuu voimakkaasti. Poliitiikan luonteen ”oikein” ymmärättäviä on vähän, ja puolueet näyttävät varsin pientä roolia nuorten poliittikkakäsityksissä.* Martikainen ja Yrjönen (1984, 72, 128–129) totesivatkin, että politiikka on nuorille hankala asia, jonka määrittelemisessä aktiivisimmatkin joutuvat pääsääntöisesti turvautumaan pinnalliseen ”poliittisen julkisuuden perusfraseologiaan”. Muodollisuus ja koulukirjamaisuus, mitkä aiemmin määriteltiin myös tämän tutkimuksen aineistoa hyvin kuvaaviksi laatusanoiksi, olivat ilmeisesti varsin osuvia jo kauan sitten.¹⁸

Johtopäätökset ja pohdinta

20 vuotta sitten Johanna Jääsaari ja Tuomo Martikainen (1991, 8, 74, 169–170.) maalailivat tutkimuksensa johdannossa kuvia uudesta poliittisesta kulttuurista, jonka olisi tarkoitus hiljalleen asettua perinteisen puoluepolitiikan rinnalle. Myöhemmin he havaitsivat, että nuorten poliittikkakäsitys oli itse asiassa ”tavattoman kapea” ja päättelivät, että kapeus havainnollistaa hyvin niitä sääntöjä ja normeja, jotka rajoittavat politiikan tilaa Suomessa ja sitä kautta estävät uudenlaisten politiikan muotojen syntymisen. He totesivat, että uuden ja aktiivisen kansalaiskulttuurin ilmaantumista ei kannata lähiaikoina odottaa.

Tämän tutkimuksen perusteella Jääsaaren ja Martikaisen ennustus tuntuu varsin osuvalta. Edelleenkin nuorten poliittikkakäsityksiä parhaiten määrittelee julkisten tahojen promovoima ”perusfraseologia”

eduskuntineen, hallituksineen ja ”yhteisten asioiden hoitamisineen”. Poliitiikan tila on vieläkin hyvin pieni ja käsitys politiikan luonteesta hatara: ”joku porukka tekee jotain päätöksiä tuolla jossain”. Nuorten ja politiikan suhdetta voi yleisellä tasolla parhaiten luonnehtia irralliseksi, etäiseksi ja neutraalilla tavalla välinpitämättömäksi.

Toisaalta vallankumoustaakaan ei tarvitse pelätä. Laajamittaisista vaihtoehtoisista toiminta- tai ajattelutavoista ei näkynyt merkkejä, eikä mikään aineistossa ei viittaa siihen, että politiikka olisi muuttunut nuorten mielestä esimerkiksi vapaamuotoisemmaksi ulkoparlamentaariseksi toiminnaksi. Oikeastaan päinvastoin: muodollisten toimielinten keskeisyys poliittikkakäsityksissä osoittaa, että nuorille keskeisiä politiikan teon paikkoja ovat etabloituneet valtiolliset hallintolaitokset. Jopa aktiivisinta otetta ilmentäneiden kirjoitusten kirjoittajatkin sijoittivat itsensä lähes poikkeuksetta eduskuntapolitiikan areenalle. Myös aikaisempien tutkimuksen mukaan radikaaleimmatkin suomalaisnuoret suhtautuvat nykyiseen valtajärjestelmään varsin sovinnollisesti (Hellsten 2003, 78).

Ainakaan nuorten poliittisen ”yleissielunmaise-man” perusteella ei voida sanoa, että on syntynyt uusi poliittinen sukupolvi, jonka käsitys yhteiskunnan hallintorakenteista poikkeaa olennaisella tavalla heidän vanhempiansa vastaavista. Näin ollen myös poliittista osallistumista koskevan sukupolvieron syitä täytyy etsiä pintaa syvemältä. Tämän tutkimuksen valossa paras arvaus on se, että politiikan byrokratisoituminen pääsi ”osumaan” ”lähiöiden sukupolven” ja että politiikka oli vieras asia nuorisolle jo vuosikymmeniä sitten – tai kenties se on aina ollutkin – mutta velvollisuudentunne, jonka on viime vuosikymmeninä havaittu nuorten parissa hiipuneen (Borg 1996), kantoi vielä nuoret uurnille. Tulevaisuutta ajatellen irrallinen indifferenssi ilman velvollisuudentunnetta ei lupaa hyvää.

Silti alan aiemmasta tutkimustoiminnasta löytyy toistuvasti viitteitä, joissa nuorten poliittisuus asetetaan positiivisempaan valoon. Jo edellä mainittujen ”uutta politiikkaa” käsittelevien tutkimusten lisäksi nuorten poliittikkakäsityksiä jo yli 20 vuotta tutkinut Kari Paakkunainen (2003, 165–166) maalaa kuvan poliittisesti joustavasta ja refleksiivisestä, politiikkaa ”halventavasta ja piruttavasta” nuorisosta, jonka ”toisinaan populistisen rohkeat ja ristiriitaisetkin käsitykset” tekevät siitä entistäkin vaikeammin hallittavan¹⁹. Paakkunaisen tulkinta nuorisomme po-

liittisestä orientaatiosta antaa lyhyesti sanoen hyvin paljon aktiivisemmän kuvan kuin mitä tämän tutkimuksen perusteella voitaisiin päätellä. Mistä ristiriitaisuus voisi johtua?

Nähdäkseni nuorten poliittisuutta koskevissa erimielisyyksissä on ennen kaikkea kyse poliittikkäisyyden monimuotoisuudesta. Esimerkiksi nuorten elinpiiriä sisältä päin tulkinut sosiologisesti orientoitunut tutkija antaa vaikkapa internetissä tapahtuvalle toiminnalle enemmän poliittista painoarvoa kuin nuorista lähinnä iän vuoksi kiinnostunut vaalitutkija, joka ei löydä tilastoistaan tukea sille, että internet-osallistuminen on korvannut äänestämisen poliittisen osallistumisen muotona. Samantyyppinen ero piilee luultavasti tässä tutkimuksessa omaksutun näkökulman ja nuorten poliittisuutta positiivisemmin tulkitsevien näkökulmien välillä. Erilaisten tutkimusten havainnot on kuitenkin mahdollista sovittaa yhteen, kun lähtökohdaksi otetaan se, että poliittisuus pitää sisällään useita tasoja.

Tutkimusten havainnot yhdistäen nuorten poliittisuus näyttää tältä: pintatasolla, joka käsittää esimerkiksi tässä tutkimuksessa tarkastellut poliittikka koskevat peruskäsitykset sekä perinteisimmät poliittisen osallistumisen mittarit, näyttäisi olevan kohtalaisen tyyntä, mutta pinnan alla kuohuu. Poliittisessa järjestelmässä on edelleenkin kohtaanto-ongelma, joka kävi ilmi jo Jääsaaren ja Martikaisen (1991) tutkimuksessa. Ylätason poliittinen kulttuuri ja käsitteistö ovat nuorten mielestä niin tunkkaisia, että uusille avauksille ei löydy tilaa. Paakkunainen ja Hoikkala (2007, 152–153) ovat päättelleet, että politiikan institutionaalinen ”kone” ei kohtaa nuorten yksilöllistä ja kokeilevaa otetta.

Kohtaanto-ongelma voi ratketa kahdella tavalla: joko kehitetään uudenlaisia poliittisen osallistumisen muotoja tai sitten nuoriso ottaa lakin kouraan ja osallistuu yhteiskunnan hallinnoimiseen niin kuin siihen on tähänkin saakka osallistuttu. Ensimmäisen vaihtoehdon todennäköisyyttä ei lisää se, että toistaiseksi poliittinen järjestelmämme toimii suurin piirtein samantyyppisen institutionaalisen konstellation varassa kuin se on toiminut kuluneet sata vuotta, eikä todellisia haastajia ole näkyvissä. Ehkä tämän tiedostaen Paakkunainen ja Hoikkala (2007, 153) ehdottivatkin, että nuorten tulisi valloittaa jokin puolue – toisin sanoen ottaa lakki kouraan. Nuorille tyyppillinen antiautoritaarinen ajattelutapa sopii kuitenkin heikosti yhteen auktoriteettia ja konsensusta korostavan perinteisen poliittisen kulttuurin

kanssa (Jääsaari ja Martikainen 1991, 173–174). Myöskään nuorten ja perinteisen politiikan suuri etäisyys sekä se, että keskeisimmät nykynuorisoa määrittelevät tekijät ovat yksilöllisyys ja kollektiivisuuden puute, eivät anna kovin suurta odotusarvoa sille, että Paakkunaisen ja Hoikkalan ideoima operaatio toteutuisi lähiaikoina.

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti. 2001. *Laadullinen tutkimus*. Jyväskylä: Vastapaino.
- Allardt, Erik. 1976. *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. Porvoo: WSOY.
- Allardt, Erik. 1981. Sukupolvet suomalaisen yhteiskunnan kuvauksessa. *Sociologia* 18:4, 265–274.
- Almond, Gabriel A. & Verba, Sidney. 1968. *The civic culture*. Princeton: Princeton University Press.
- Blais, André, Gidengil, Elisabeth, Nevitte, Neil & Nadeau, Richard. 2004. Where does turnout decline come from? *European Journal of Political Research* 43, 221–236.
- Borg, Sami. 1996. *Velvollisuus vaikuttaa: Tutkimus suomalaisten äänestysosallistumisen perusteista ja eduskuntavaalien äänestysprosentin laskusta*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Franklin, Mark. 2004. *Voter turnout and the dynamics of electoral competition in established democracies since 1945*. New York: Cambridge University Press.
- Franklin, Mark N., Lyons, Patrick & Marsh, Michael. 2004. Generational basis of turnout decline in established democracies. *Acta Politica* 39, 115–151.
- Hellsten, Villiina & Martikainen, Tuomo. 2002. Nuorten poliittinen osallistuminen 1960-luvulta 2000-luvulle. Teoksessa Heikki Silvennoinen (toim.), *Nuorisopoliittikka Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*. Helsinki: Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Hellsten, Villiina. 2003. Uusi poliittikka ja poliittisen osallistumisen moninaistuminen: haaste edustukselliselle demokratialle? Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.), *”Kyllä politiikalle, mutta...” Nuoret ja eduskuntavaalit 2003*. Helsinki: Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Hochschild, Arlie Russell. 2000. *Coming of age, seeking an identity*. The New York Times, March 8, Generations: A Special Section.
- Hoikkala, Tommi & Paju, Petri. 2002. Sukupolvitutkimus ja nuorisopoliittikka. Teoksessa Heikki Silvennoinen (toim.), *Nuorisopoliittikka Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*. Helsinki: Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. 2004. *Diskurssiansalyyisin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.
- Jääsaari, Johanna. 1986. Sukupolvet, elämäntapa ja politiikka. *Poliittikka* 28, 258–281.
- Jääsaari, Johanna & Martikainen, Tuomo. 1991. *Nuorten poliittiset valinnat*. Helsinki: Gaudeamus.
- Lundbom, Pia. 2003. ”Hei kaveri – millä välineillä äänestät?” Mitä demokratia, vaalit ja poliittisen osallistumisen keinot merkitsevät nuorille? Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.), *”Kyllä politiikalle, mutta...” Nuoret ja Eduskuntavaalit 2003*. Helsinki: Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Lundbom, Pia & Lindholm, Arto. 2007. Missä pieneskelet, demokratia? Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.), *Sukupolvipoliittikka: Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Helsinki: Nuorisosiain neuvottelukunta.

- Lyons, William & Alexander, Robert. 2000. A tale of two electorates: Generational replacement and the decline of voting in presidential elections. *The Journal of Politics*, 62: 4, 1014–1034.
- Mannheim, Karl. 1952 [1927]. The problem of generations. Teoksessa Paul Kecskemeti (toim.), *Sociology of knowledge*. Lontoo: Routledge & Kegan Paul.
- Martikainen, Tuomo & Fredriksson, Sami. 2006. Vaalit ja politiikka: Pääkaupunkiseudun nuorten aikuisten poliittiset valinnat 1988–2004. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Martikainen, Tuomo & Yrjönen, Risto. 1984. *Nuorten poliittinen suuntautuminen: Tutkimus nuorten äänestysvalinnoista*. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus.
- Martikainen, Tuomo & Wass, Hanna. 2002. Laskeva äänestysaktiivisuus sukupolvi-ilmiönä. *Politiikka* 44:1, 17–30.
- Mikkola, Henna. 2002. *Sukupolvettomat? Nuoret ikäpolvensa kuvaajina*. Saarijärvi: Nykykulttuurin tutkimuskeskus.
- Milbrath, Lester W. 1965. *Political participation: How and why do people get involved in politics?* Chicago: Rand McNally.
- Milner, Henry. 2010. *The Internet generation: Engaged citizens or political dropouts*. Medford: Tufts University Press.
- Nousiainen, Jaakko. 1983. Suomen poliittinen kulttuuri. *Politiikka* 25:1, 6–15.
- Nousiainen, Jaakko. 1998. *Suomen poliittinen järjestelmä*. Porvoo: WSOY.
- Nousiainen, Jaakko. 1996. Poliittisen kulttuurin muutostendenssit. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 24:4, 353–360.
- Nurmela, Sakari & Pehkonen, Juhani. 2003. Nuoret ja vuoden 2003 eduskuntavaalit. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.), *"Kyllä politiikalle, mutta..." Nuoret ja Eduskuntavaalit 2003*. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunta.
- Paakkunainen, Kari. 1991. *Yhteisten asioiden hoitamisesta likaiseen peliin: Empiirinen tekstintulkinta nuorten poliittikkakäsityksistä*. Licensiaatintyö, Helsingin yliopisto.
- Paakkunainen, Kari. 1993. The apolitical youth: A re-examination of a thesis. Teoksessa Kari Palonen & Tuija Parvikko (toim.), *Reading the political: Exploring the margins of politics*. Tampere: The Finnish Political Science Association.
- Paakkunainen, Kari & Hoikkala, Tommi. 2007. Sukupolvikamppailun kutsu: Nuorten yksilöllistynyt poliittikkasuhde. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.), *Sukupolvi-politiikka: Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunta.
- Pesonen, Pertti & Sänkiäho, Risto. 1979. *Kansalaiset ja kansanvalta: Suomalaisten käsityksiä poliittisesta toiminnasta*. Porvoo: WSOY.
- Pesonen, Pertti, Sänkiäho, Risto & Borg, Sami. 1991. *Vaalikansan äänivalta*. Helsinki: WSOY.
- Prior, Markus. 2005. News vs. entertainment: How increasing media choice widens gaps in political knowledge and turnout. *American Journal of Political Science* 49: 3, 577–592.
- Purhonen, Semi. 2002. Sukupolvikäsityksen kolme ulottuvuutta: Diskursiivisen dimension merkitys sukupolvi-tietoisuuden rakentumisessa. *Sociologia* 39: 1, 4–17.
- Purhonen, Semi. 2007. *Sukupolvien ongelma: Tutkielmia sukupolven käsitteestä, sukupolvi-tietoisuudesta ja suurista ikäluokista*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Roos, J.P. 1987. *Suomalainen elämä*. Hämeenlinna: Karisto.
- Suoninen, Eero. 1999. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.
- Toivonen, Timo. 2003. Sukupolvi yhteiskunnallisen muutoksen selittäjänä. Teoksessa Harri Melin & Jouko Nikula (toim.), *Yhteiskunnallinen muutos*. Tampere: Vastapaino.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Wass, Hanna. 2003. Nuoren äänestäjä sukupolven asenteet vaaliosallistumista kohtaan: neljä fraktiota. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.), *"Kyllä politiikalle, mutta..." Nuoret ja Eduskuntavaalit 2003*. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunta.
- Wass, Hanna. 2006. Sukupolviefekti äänestämässä: mittamiseen ja selittämiseen liittyviä kysymyksiä. *Politiikka* 48:1, 32–47.
- Wass, Hanna. 2007a. Generations and socialization into electoral participation in Finland. *Scandinavian Political Studies* 30: 1, 1–19.
- Wass, Hanna. 2007b. Nuorten näkemyksiä vaaliosallistumisen laskusta ja sen ratkaisukeinoista. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.), *Sukupolvi-politiikka: Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunta.
- Wass, Hanna. 2008. *Generations and turnout: The generational effect in electoral participation in Finland*. Helsinki: Helsinki University Press.
- Wattenberg, Martin P. 2007. *Is voting for young people?* Harrisonburg: Longman.

VIITTEET

- Erään arvion mukaan nuorten äänestysaktiivisuus on vähentynyt noin 30 vuodessa lähes 20 prosenttiyksiköllä (Nurmela & Pehkonen 2003, 35).
- Almond ja Verba (1968, 14–16) määrittivät poliittisen kulttuurin politiikkaa sekä kansalaisen ja politiikan suhteita koskevien sukupolvelta toiselle siirtyvien uskomusten ja asenteiden kokonaisuudeksi.
- Tässä tutkimuksessa ei oteta kantaa sukupolven aktiivisuuteen vaan rajoittaudutaan kuvaamisen ja vertailun keinoin tapahtuvaan sukupolvi-asemasta kertovan käsitseron tunnistamiseen.
- Esimerkiksi Wass (2003, 132) on tematisoinut äänestämättömyyden sukupolvi-ilmiöksi vain sillä perusteella, että se luo nuorille yhteisen nimittäjän, mikä erottaa heidät vanhemmista ikäpolvista
- Roos (1987, 56) ei varsinaisesti kuvannut ”lähiöiden sukupolvea”, koska se oli hänen käyttämässään elämäkertatutkimuksessa vielä 1980-luvun alussa ”kirjoittamaton lehti”. Niinpä tässä tarkastelussa ”lähiöiden sukupolvelle” on haettu sisältöä muiden aikaa kuvanneiden sukupolvi-tutkijoiden ja politiikan tutkijoiden kuvauksista.
- Erik Allardt (1981, 267) on todennut, että sukupolvikirjallisuudessa erityishuomion kohteena ovat yleensä olleet teini-vuodet ja välittömästi 20. ikävuotta seuraava aika, jolloin ryhdytään vaikuttamaan ”poliittisesti tietoisena kansalaisena”.
- Hoikkalan ja Pajun (2002, 19–21) mukaan ylioppilaspolitiikka lukuun ottamatta nuorisoi eli 1960-luvun loppuun asti perinteistä ja normitettua elämää, jossa politiikkaan verrattuna olennaisesti tärkeämmässä asemassa oli kukkaan puhjennut nuorisokulttuuri.
- Allardt (1976) mukaan porvariston ja vasemmiston välinen ristiriita eli vielä 1970-luvun Suomessa kansainvälisesti vertailen harvinaisen voimakkaana. Se vaikutti mielipide-eroihin paljon enemmän kuin muut taustatekijät.
- 1970-luvulta eteenpäin syntyneet (alkup. Hochschild 2000).
- Nuorimmat Mikkolan aineistoon kontribuoineet olivat noin 10-vuotiaita.
- Tarkka kysymysmuotoilu oli seuraavanlainen: ”Lopuksi pyydämme Sinua kirjoittamaan lyhyen esseen otsikolla Minun poliittikkakäsityksi: mitä minulle tulee mieleen sanasta politiikka”. Lisäksi ehdotettiin, että nuoret voivat halutessaan otsikon lisäksi pohtia myös seuraavia teemoja: ”Mikä on minun

käsitykseni politiikasta?” ”Millaiseksi koet nuorena ihmisenä politiikan merkityksen omalle elämällesi?” ja ”Miksi politiikka kiinnostaa tai ei kiinnosta Sinua?”

¹² Otannan perustana käytettiin oppilaiden maantieteellistä sijoittumista. Ensin perusjoukko ositettiin läänikohtaisesti ja sen jälkeen läänien sisäisesti kolmiluokkaisen kuntamuuttujan mukaan. Lopuksi kuntaositteiden sisällä poimittiin yksinkertaisella satunnaisotannalla ensin mukaan tulevat kunnat ja sen jälkeen oppilaitokset. Aineiston tarkempi kuvaus löytyy osoitteesta: http://www.soc.utu.fi/projektit/valtio-oppi/politiikkatietamys/Materiaali/PTH_WP1-2010.pdf.

¹³ Suonisen (1999, 20) mukaan ”selonteon” (account) käsite liitetään yleensä diskurssianalyttiseen tutkimusperinteeseen. Vaikka tässä tutkimuksessa kieltä onkin lähestytty ”realistisesta” perspektiivistä (todellisuuden kuvana), on katsottu, että selonteko on relatiivisen luonteensa vuoksi sopiva termi kuvaamaan myös vastaajan subjektiivisia todellisuuskäsityksiä.

¹⁴ Intra-individuaalisesta reliabiliteetin parantamisesta ks. Paakkunainen 1991, 78.

¹⁵ Paakkunaisen (1991, 88) aineistossa on kaiken kaikkiaan 1 822 yhteiskunnallista kirjoitusta. Kuitenkin ainoastaan 3 prosenttia

niistä (55 kpl) on kirjoitettu otsikolla Mitä politiikka oikeastaan on?. Lisäksi Paakkunainen pyrki tulkinnassaan huomattavasti syvemmälle kuin mihin tässä tutkimuksessa on pyritty (aineiston erot luultavasti mahdollistivat tämän), mistä syystä myös teemoittelu on varsin erityyppistä.

¹⁶ Jakaumat esitettiin politiikkaan sitoutumista kuvaavien ryhmien mukaisesti. Vaihtoehtokohtainen kokonaisuus on tuotettu laskemalla kaikkien luokkien kannatuksen keskiarvo. 1) Positiivisesti kiinnittyneet (16 %), 2) negatiivisesti kiinnittyneet (18 %), 3) neutraalisti kiinnittyneet (20 %), 4) positiivisesti irrallisia (2 %), 5) negatiivisesti irrallisia (19 %) ja 6) neutraalisti irrallisia (25 %).

¹⁸ Myös Jääsaari ja Martikainen (1991, 169) tulivat nuorten politiikkakäsityksiä tässä käytetyn vertailututkimuksen pohjalta muodostettujen kysymysten kautta tutkittuaan siihen tulokseen, että nuorten politiikkakäsitykset seurailevat voimakkaasti kouluttajien ja kasvattajien, poliitikkojen puheiden ja tiedotusvälineiden ”perusfraseologiaa”, jonka mukaan politiikka on suurimmalle osalle ”yhteisten asioiden hoitamista”.

¹⁹ Paakkunainen (2003) perustaa käsityksensä 12 ennalta muotoillun politiikkakäsityksiä kuvaavan kysymyksen analyysiin.